folk/ed. Derg, 2022; 28(2)-110. sayı
DOI: 10.22559/folklor.2129

Derleme makalesi/ Compilation article

Karakeçili (Kırıkkale) İlçesi Fıkralarının Metinsel Analizi*

Textual Analysis of the Anecdotes of the Karakeçili (Kirikkale) District)

Bedri Özçelik**

Öz

Türk halk edebiyatı anlatma esasına bağlı edebi metin türlerinden biri olan fıkra, her toplumun kendine has kültürü içinde meydana gelmekte ve diğer edebi türlerden muhteva ve yapı özellikleri bakımından farklılıklar göstermektedir. Çalışmada, daha önce kapsamlı olarak herhangi bir araştırma ve inceleme yapılmamış olan Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi fıkralarını ve bu fıkralara bağlı fıkra tiplerini araştırarak bilim dünyasına kazandırma amaçlanmıştır. Halk bilimi alanıyla ilgili çalışmalarda yazılı ve sözlü kaynaklardan derlenerek yazıya geçirilen metinleri ele alıp inceleyen iki de-

Geliş tarihi (Received): 25-10-2021 – Kabul tarihi (Accepted):12-04-2022

* Bu makalede analiz edilen fıkra metinleri, 1994 yılında Kırıkkale ili Karakeçili ilçesinden derlenmiş ve daha sonra yayımlanmış olan "Özçelik, B. (1995). Kırıkkale Karakeçililerinin halk bilimi derlemeleri. Kırıkkale: Karakeçili Kaymakamlığı." adlı eserden alınmıştır. 1995 yılında yayımlanan bu eserde Etik Kurul kararı bulunmamaktadır. (The texts of the anecdotes analyzed in this article are published in "Özçelik, B. -1995- which was compiled from Karakeçili district of Kırıkkale province in 1994 and published later. Folklore collections of Kırıkkale Karakeçilis. Kırıkkale: Karakeçili District Governorship." Taken from the. There is no Ethics Committee decision in this work, which was published in 1995).

**Dr., Öğr. Gör., Kırıkkale Üniversitesi Fatma Şenses Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu. (Kırıkkale University Fatma Şenses Vocational School of Social Sciences). bedriozcelik@kku.edu.tr. ORCID 0000-0002-7589-2731

ğerler dizisinden bahsetmek mümkündür. Bunlardan birincisi metin merkezli ikincisi ise bağlam merkezli paradigmadır. Çalışmanın amacına ulaşmak maksadıyla alan araştırması yöntemlerinden görüşme (mülakat) yoluyla derleme metodu kullanılarak sözlü kaynaklardan yöre fıkraları derlenmiş ve anlatı esasına bağlı folklor ve edebiyat metinlerini inceleme yöntemi kullanılarak bu ürünler değerlendirilmiştir**.** Çalışmada ilk olarak fıkra türü ile ilgili yapılan araştırma ve incelemelere yer verilmiştir. İkinci olarak Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi fıkra tipleri tespit edilmiş ve metinler bu fıkra tiplerine göre tasnif edilmiştir. Üçüncü olarak da yöre fıkralarında ele alınan konular belirlenmiş ve söz konusu metinlerin yapı bakımından tahlili yapılmıştır. Son bölümde ise Kırıkkale ili Karakeçili ilçesinden derlenen 27 fıkra metnine yer verilmiştir. Bu sayede hem Kırıkkale ili Karakeçili ilçesinde yaşayan Karakeçililerin mizah anlayışından hareketle olaylar karşısında sergiledikleri tutumlarla verdikleri ince mesajları hem de yöredeki fıkra tipleri tanıtılmaya çalışılmıştır. Anadolu sahası Türk halk edebiyatı ürünlerini derlemek ve bu ürünler üzerinde değerlendirmeler yapmak Türk halkını daha yakından tanıma imkânı vermektedir.

Anahtar sözcükler: *fıkra tasnifi, Karakeçili ilçesi fıkraları, fıkra tipleri, Dadaylı fıkra tipi*

Abstract

Anecdote, which is one of the literary text genres based on the narrative principle of Turkish folk literature, occurs within the unique culture of each society and differs from other literary genres in terms of content and structural features. The study has carried out with the aim of bring Karakecili districts of Kirikkale province anecdotes, which has not been extensively researched and analyzed before, and the types of anecdote related to these anecdotes, in the scientific world. In studies on folklore, it is possible to mention about two paradigms that deal with and examine written texts compiled from written and oral sources. The first of these is the text-centered paradigm and the second is the context-centered paradigm. In order to achieve the aim of the study, local anecdotes were compilited from oral sources by using the method of compiling through interview, one of the field research methods and these works were evaluated by using method of examining folklore and literal texts based on narrative. Firstly**,** researches and reviews on the type of anecdote were included. Secondly, the anecdote types of Karakecili of Kirikkale province district were determined and the texts were classified according to these anecdote types. Thirdly, the topics discussed in the local anecdotes were determined and the texts in question were analyzed in terms of structure. Finally**,** the text of 27 anecdotes compiled from Karakecili district of Kirikkale province is included. In this way, it has been tried to introduce both the subtle messages they give with their attitudes towards the events based on the sense of humor of the people of Karakecili living in Karakecili district of Kirikkale province and the types of anecdote in the region. Compiling the Turkish folk literature works of the Anatolian field and making evaluations on these works will provide the opportunity to get to know the Turkish people more closely.

Keywords: *anecdote classification, Karakecili district anecdotes, anecdote type, Dadayli anecdote type*

Extended summary

Introduction and research questions

The aim of the study is to determine, classify and analyze the anecdotes of Karakeçili district on that have not been researched and examined before; to determine the place of the texts compiled from the region in the Turkish anecdote types and at the same time to ensure that the anecdotes of the Karakeçili district take place in the literature.

The questions that are effective in the emergence of the study are as follows: Where is Karakeçili district, which is a compilation field, geographically located? Why was this region chosen? What studies have been done on the definition and classification of the type of anecdote? What are the types of anecdotes of Karakeçili district and what determinations have been made about the place of anecdote types in Turkish anecdote types? What kinds of topics covered in the local anecdotes? What can be said about the structure, language and style of the compiled anecdotes?

Literature review

When the literature is examined, it is seen that there are many studies on anecdote type. Since the 19th century, the studies named 'Hazine-i Letaif published by Mehmet Tevfik in 1885, Letaif-i Fıkarat published by Ahmet Fehmi in 1886, Letaif-i Nadide published by Ali Muzaffer in 1897, and Faik Reşad's Külliyat-ı Letaif" have been made on the subject of anecdote and have made significant contributions to the literature. If in the following periods, the existence of the following studies can be seen: (Boratav, 1988; Gözaydın, 1977; Altunel, 1990; Sakaoğlu, 1995; Yıldırım, 1999). The definition, classification and text determination of the anecdote were emphasized mainly in these studies. Especially, when the studies carried out in the 21st century are examined, it has been determined that the classifications are made on the basis of the anecdote types of Anatolian Turkish folk literature. However, it was observed that any information was not given on the types of anecdotes in Karakeçili district. For this reason, in this study, Karakeçili anecdotes were classified according to their types, these texts were analyzed and brought to the literature as an original study.

Methodology

A literature review was conducted for the definition and classification of the type of anecdote. The anecdotal texts examined in the study were compiled from oral sources by using the interview technique, which is a compilation method in the field. In the field, 11 resource people were interviewed and 27 anecdotal texts were compiled from the region, 27 texts were included in the study and a scientific analysis was made based on the text-centered analysis method. The subject, language, style of the anecdotes; the anecdotes were analyzed in terms of structure and content by making inferences about the time of event, place and traits of characters in the anecdotes.

Result and conclusion

Evaluations were made by answering the questions that were effective in the emergence of the study and the following results were reached:

Karakeçili district is connected to Kırıkkale province. It is on the Ankara-Kayseri highway (state road) and is 97 km away from Ankara; it is 33 km away from Kırıkkale by an asphalt road on its northeast. The fact that the people of the district show the characteristics of a closed society and keep the folk culture and literature alive has caused this region to be preferred.

Based on the anecdotes of Karakeçili district, it is possible to list the types of anecdotes as follows:

- individual types who gain the ability to represent the common personality
- types that are accepted its famous in the geographical area where Turkish is spoken and in the world: Nasreddin Hodja anecdotes
- local types: Dadaylı anecdotes
- coterie types: Tatar type
- region and locality types: Sarıkayalı and Çatalçeşmeli anecdotes
- everyday types: mother - father, mother-son and mother in law - bride anecdotes,
- morbid and bad types: crazy, rowdy, dishonest and awol anecdotes
- types representing arts and professions: doctor, servant anecdotes and trendy guys.

The anecdotes of Karakeçili district are about people living in rural areas who earn their living by agriculture and animal husbandry. In Karakeçili, the people of the district and the villagers became the characters of the anecdotes. In the local anecdote types of this region, the subject is told as a small event. In these anecdotes, the existence of people living in the region is clearly seen. The texts in question assumed a corrective task by checking out the social life and the social system and criticizing the disrupted and failing aspects of them. Anecdotes, which are the products of oral tradition in Karakeçili district, contain traces of the social and economic life of the district in question in many ways, since they are formed depending on the social life. The anecdotes are told by the people of Karakeçili who live this life.

Structurally, local anecdotes are generally based on a single event and thought and finished with a judgment. In the introduction part of the anecdotes, the presentation of the cases in the texts is in the style of a story, informations about the place, time and persons is given. The events in the district anecdotes are taken from daily life and presented as short scenes of life. The time and place of these events are mostly clear. The surrounding villages and geographical locations connected the district, with the center of Karakeçili being the main place, are the places where the anecdotes are mentioned. The vast majority of the characters in the anecdotes are people who live in real life; some of them are representative.

The language and style of Karakeçili anecdotes; clear, understandable and simple. Sentences and words in the spoken language of the people are seen in the anecdotes of the district. Similar sentence forms were used in the anecdotal texts, and simple verb sentences

were preferred mainly. The liveliness of the narration of the anecdotes provides mutual conversations. It surprises with unexpected event resolutions. Anecdotes usually consist of a thesis and a antithesis in terms of establishment. In the preparation section, brief information about the event or the idea to be given is given, then the thesis, the antithesis is expressed, and finally, is linked to a provision. The provision is included in the conclusion part of the anecdotes. The stake to be taken from the provision in the conclusion part is made feel mysteriously. Because almost every anecdote has a "lecturing".

In anecdotes, which are products of oral culture science, new variants emerge, as in other genres, and texts live with their new forms. It is possible to see this especially in the Nasreddin Hodja anecdotes told in the region. In the anecdotes of "Sarıkayalı, Çatalçeşmeli, Sulubuklü" told in Karakeçili and in the anecdotes around the "Dadaylı type", which is a local type, aspects such as being ridiculous, naivety, and ready-to-response are more evident. While extraordinary is seen in The Elephant and The Ants named anecdote told in the region, all of the other anecdotes bear traces of real life. District anecdotes are usually based on a single event. However, very few texts include more than one event for a better understanding of the subject. Of course, Karakeçili anecdotes have the function of making people laugh, entertaining and having a good time. However, apart from these, the function of lecturing, making people think and educating is also seen in the local anecdotes.

Giriş

XVI. yüzyılda Karakeçili Yörüklerinin, Ankara-Kırıkkale bölgesinde yerleşik düzene geçmesiyle bir yerleşim yeri olarak kurulan Karakeçili, 1990 yılında ilçe statüsüne kavuşmuş ve Kırıkkale iline bağlanmıştır. Ankara-Kayseri karayolunun (devlet yolu) üzerinde olup Ankara'ya 97 km, kuzey doğusunda bulunan asfalt bir yolla Kırıkkale'ye 33 km uzaklıktadır. İlçe, kuzeydeki 1540 rakımlı Küre Dağı'nın, güneydeki 1351 rakımlı Paşa (Barek) Dağı'nın ve Ala Dağı ile çevrilidir. Doğusunda Kızılırmak vadisi yer almaktadır. Güney-kuzey istikametinden uzanarak Kızılırmak vadisiyle birleşen Akkoşan Özü vadisinin geniş düztabanından ibaret coğrafi bir konuma sahiptir. Batısında Bayram Kalesi (Bayram Tepesi) bulunmaktadır. İlçenin doğuya bakan toprakları, bugünkü Kapulukaya baraj gölünün sıfır noktasındadır. Bu baraj gölü Kırıkkale ili Karakeçili ilçesinin sulama suyu ihtiyacını karşıladığı gibi aynı zamanda ilçeye doğal bir güzellik katmaktadır (Özçelik, 1995: 18).

Kayı Boyu'na mensup olan Karakeçililerin soyu Ertuğrul Gazi'ye dayanmaktadır (Sakallı, 1997: 15). Kayılar Osmanlı Devleti'ni kuran Oğuzların 24 boyundan biridir. XVI. yüzyılda Anadolu'da Karakeçili adında iki önemli oymağa rastlanmaktadır. Bunlardan biri Urfa, diğeri de Ankara bölgesinde yaşamaktadır (Sümer, 2001: 427). Kırıkkale ili Karakeçili ilçesinde yaşayan halk Karakeçili Türkmenlerindendir. Anadolu'nun diğer yörelerinde yaşayan Karakeçililer de aynı aşirettendir. Karakeçililer, Osmanlı kayıtlarında "Ulu Yörük" şeklinde olarak da adlandırılmaktadır. Ankara şer'iye sicillerinde Karakeçililerle ilgili kayıtlara geçen,"Yörükanı Karakeçili" ifadesine yer verilmektedir. Bu da Karakeçililerin yerleşik hayata geçene kadar göçer-evli olarak yaşadıklarına işaret etmektedir (Deral, 1998: 10-11).

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

Üzerinde çalışma yapılan bu bölgede ekonomi tarıma ve hayvancılığa dayanmaktadır. İlkbahar, yaz ve sonbahar aylarında yoğun bir şekilde çalışan ilçe halkı kış mevsiminde yapacak çok fazla iş bulamamaktadır. Uzun kış gecelerinde ilçe halkı bir araya gelerek sohbet etme imkânı bulmakta bu esnada birbirlerine anonim Türk halk edebiyatının yöreye ait eşsiz güzellikteki eserlerini takdim etmektedirler. Bu yüzden Kırıkkale ili Karakeçili ilçesinde Türk halk edebiyatı canlı bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Yetişkin erkekler, kadınlar, delikanlılar, genç kızlar ve çocuklar kendi aralarında sözlü kültür ürünlerini anlatırken özellikle fıkralara da yer vermektedirler.

Söz konusu ilçe halkı kapalı bir toplum yapısına sahip olduğundan, somut olmayan kültür mirası bakımından adından bahsettirecek kadar zengindir. Bu yörenin halk edebiyatı mahsulleri özellikle "sözlü kültür bilimi" açısından henüz tam olarak incelenmemiştir. İlk olarak 1994 yılında yörede mevcut olan Türk halk edebiyatı ürünleri tarafımızca derlenmiştir. Tespit edilmiş olan Türk halk edebiyatı ürünleri ile ilgili o dönemde inceleme çalışması yapma imkânı bulunamamıştır. Bu yüzden metinler üzerinde herhangi bir analiz yapılmamıştır. Bunları sadece metin olarak ilim dünyasına sunmak, yeterince tanıtmamak tarafımızca bir eksiklik olarak görülmüştür. Bu eksiklik çözülmesi gereken önemli bir problem kabul edilmiş ve bu çalışma söz konusu problemi çözmek maksadıyla yapılmıştır. Çalışmada yörede yapılmış olan saha çalışması sonucunda elde edilen 27 fıkra metni üzerinde tasnif, tahlil ve değerlendirmede bulunulmuştur. Çalışmanın amacı Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi fıkralarının tasnifini ve tahlilini yapmak ve Anadolu sahası Türk halk edebiyatı çalışmalarına katkı sağlamaktır.

1. Fıkra hakkında

Bir milletin dünya görüşünü, hayat anlayışını, değer yargılarını, inançlarını ve kültürünü yansıtan en önemli kaynaklardan biri, o milletin diliyle oluşmuş edebi eserleridir. Edebi metinler milleti millet yapan unsurları geçmişten geleceğe taşıyan önemli bir hazinedir. Farklı özellikleri sebebiyle bu edebi metinler çeşitli türlere ayrılmakta ve farklı şekilde adlandırılmaktadır. Malzemesi dile dayanan, sözlü gelenek içinde gelişmiş olan ve içerik bakımından kendine has özellikler gösteren bu edebi türlerden biri de fıkradır (Elçin, 1993: 566; Karadağ, 123).

Türk fıkralarının tasnifiyle ilgili olarak bilim adamları tarafından farklı görüşler ortaya konulmuştur (Boratav, 1988, s. 91; Gözaydın, 1977: 204-207; Sakaoğlu, 1995; Yıldırım, 1999; Altunel, 1990; Gökşen, 2003). Bunların tamamının üzerinde durmak çalışmanın sınırlarını aşmaktadır. Bu yüzden burada çalışmada esas alınan Yıldırım'ın fıkra tasnifi ile ilgili görüşe yer verilmiştir. O, fıkra tiplerini esas alarak Türk fıkralarını şu şekilde bir tasnif etmiş ve tiplerine göre Türk fıkralarını yedi ayrı başlık altında değerlendirmiştir:

> "1. Ortak şahsiyeti temsil yeteneği kazanan ferdi tipler a. Türkçe'nin konuşulduğu coğrafi alan içinde ve dünyada ünlü kabul edilen tipler: Nasreddin Hoca/ b. Türk boyları arasında tanınan tipler: İncili Çavuş, Bekri Mustafa, Esenpulat, Ahmet Akay, Kemine/ c. Türk boyları arasında halkın ve zümrelerin ortak unsurlarının birleştirilmesinden doğan tipler: Bektaşi, Aldar Köse/ d. Aydınlar arasından çıkan tipler: Haşmet, Koca Ragıp Paşa, Mirali, Nasreddin Tüsi, Keçecizade İzzet Molla/ e. Mahalli Tipler/ f. Belli

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

bir devrin kültürü içinde yaşatılan tipler: Karagöz 2. Zümre tipleri 3. Azınlık tipleri 4. Bölge ve yöre tipleri 5. Yabancı fıkra tipleri 6. Gündelik fıkra tipleri a. Aile fertleri ile alâkalı tipler: Ana-baba, karı-koca, kaynana, baba-çocuk, anne-çocuk/ b. Mariz ve kötü tipler: Deli, hasis, cimri, kör, topal, sağır, dilsiz, hırsız, dolandırıcı, eşkıya, yankesici, bıçkın/ c. Sanat ve meslekleri temsil eden tipler: Ressam, şair, doktor, avukat, bezirgân, bakkal, kasap, molla, imam, kadı, asker 7. Moda Tipler" (Yıldırım, 1999: 62).

2. Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi fıkralarının tiplere göre tasnifi

Karakeçili ilçesi fıkraları tiplerine göre tasnif edilirken Yıldırım'ın yapmış olduğu fıkra tasnifi esas alınmış ve yörede karşılaşılan tiplerin varlığı dikkate alınarak adlandırmalar yapılmıştır. Buna göre söz konusu yörede yapılmış olan derleme sonucunda 27 fıkra metni tespit edilmiş ve bu ürünler fıkra tiplerine göre şu şekilde sınıflandırılmıştır:

2.1. Ortak şahsiyeti temsil yeteneği kazanan ferdi tipler

2.1.1. Türkçenin konuşulduğu coğrafi alan içinde ve dünyada ünü kabul edilen tipler: Nasrettin Hoca fıkraları

Nasrettin Hoca, hem Türk dünyasında hem de dünyada tanınmış bir fıkra tipidir. Halk arasında bilge, hikmet sahibi bir şahsiyet olarak bilinmektedir. Türk milletinin gönül dünyasından çıkan önemli nükte ve mizah ustasıdır. O, halkın ortak zekâsını, aklını ve sağduyusunu temsil eden bir tiptir. Bu yüzden halk karşılaştığı problemlere çözüm bulmak için Nasrettin Hoca'nın fıkralarından faydalanmıştır (Yıldırım, 1999: 63-64).

Karakeçili'de *"Nasrettin Hoca"* fıkra tipi ile oluşmuş 3 metin tespit edilmiştir. Birinci metinde Nasrettin Hoca fıkrası olarak bilinen "Parayı Veren Düdüğü Çalar" (Fıkra Nu: 1) adlı metinde Hoca eşeğiyle pazara giden köy sakini kişi olarak değil, eşeğine binip düdük satan bir "çerçi" olarak rol almaktadır. "Gazan Öldü" (Fıkra Nu: 2) fıkrasında ve "Gapıya Sahap Ol" (Fıkra Nu: 3) fıkrasında fıkra tipi olan Nasrettin Hoca tipinin rolünde yöreye bağlı bir değişiklik bulunmamaktadır.

2.2. Mahalli tipler:

Türklerin yaşadıkları coğrafyaların küçük bölge ve yörelerinde tanınan, aşina olunan, bilinen, meşhur olan fıkra tipleri sadece o yörede yaşayanlar tarafından kabul görmüşlerdir. Bu tipler o coğrafyadaki halkın olaylar karşısındaki yaklaşımını belirtmede önemli görevler icra etmektedir (Yıldırım, 1999: 68).

Kırıkkale ili Karakeçili ilçesinde *"Dadaylı Mustafa"* fıkra tipini mahalli tip olarak almak mümkündür. Bu tiple oluşmuş "Dadaylı'nın Garısı Fıhrası", "Dadaylı-Deli Mustafa'nın Fıhrası", "Dadaylı-Musdafa-Ben de Varım Fıhrası", "Dadaylı'yınan Dilencinin Fıhrası", "Dadaylı'nın Körlüğü Fıhrası", "Dadaylı'nın Soyunması Fıhrası" ve "Dadaylı'nın Eşeği Kesmesi Fıhrası" adlı toplam 7 fıkra metni derlenmiştir (Fıkra Nu: 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10).

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

2.3. Zümre tipleri

Bu fıkralarda fıkra tipi temsil ettiği zümrenin belirgin özelliklerini göstermektedir. "Mevlevi, Yörük, Terekeme, Tahtacı, Köylü…" (Yıldırım, 1999: 69) zümre tipleri bu fıkraların temsilcileridir.

Kırıkkale ili Karakeçili ilçesinden derlenen fıkralarda *"Tatar"* zümresi fıkra tipi olarak görülmektedir. Karakeçili'ye bağlı Sülübük köyü "Tatar" Türklerindendir. Tatarlara ait birtakım karakteristik özellikler göstermektedirler. Saf, kandırılmaya müsait ve inatçı olma özellikleri, konuşma dillerindeki ağız farklılıkları fıkra tipi olmalarına sebep olmuştur. Tatar fıkra tipiyle **"**Demirci Gara'nın Fıhrası ve Tatar İnadı Fıhrası olmak üzere 2 fıkra metni derlenmiştir (Fıkra Nu: 11, 12).

2.4. Bölge ve yöre tipleri

Belli bir yörede hayatını sürdüren insanları temsil eden ve bulundukları mekânla adlandırılan fıkra tipleri bu gruba girmektedir. Bu tipin asıl özelliği yaşadığı yöreyle anılması ve söz konusu bölge içinde yaşayan insanların ortak yönlerini temsil etmesidir. Kayserili, Karatepeli, Andavallı, Karadenizli, Konyalı, Horasanlı vb. fıkra tipleri en çok bilinen tiplerdir (Yıldırım, 1999: 70).

Karakeçili aşiretine mensup insanların yaşadığı ilçede de yakın köylerden olan ve o köylerin ortak özelliklerini yansıtan tiplerle ilgili anlatılan fıkralar mevcuttur. Özellikle *"Sarıkayalı"* fıkra tipinin daha yaygın olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında *"*Çatalçeşmeli*"* fıkra tipi ile ilgili anlatımların varlığı dikkat çekmektedir. Sarıkayalı tipiyle oluşan "Zerdali Değneğini Yağlama Fıhrası", "Sarıgayalı'nın Hac Dönüşü Fıhrası", "Sarıgayalıların Kelleri Körleri Fıhrası" olmak üzere 3 metin derlenmiştir (Fıkra Nu: 13, 14, 15). Çatalçeşmeli fıkra tipi ile meydana gelmiş "Çatalçeşmelilerin Cenaze Namazı Fıhrası" adında 1 metin derlenmiştir (Fıkra Nu: 16).

2.5. Gündelik fıkra tipleri

Toplumda her zaman şahit olunan çeşitli hadiselerin, herhangi bir şahsa, şahsın taşıdığı isme, lakaba, sıfata ve unvana istinat etti ettirilerek görülen fıkraların temsilcileri gündelik fıkra tipleri olarak adlandırılmaktadır. Bu tipler kalıcı olmayan, süreklilik arz etmeyen tiplerdir. Bu sebeple bu tipler unutulmaya mahkûmdur. Şayet bu tiplerle ilgili fıkralar zamanla kalıcı nitelik kazanırsa başka fıkra tiplerine dönüştüğü görülmektedir (Yıldırım, 1999: 70).

Karakeçili'de de bu fıkra tipleriyle oluşmuş fıkralar bulunmaktadır. Bu yöredeki gündelik fıkra tipleriyle oluşan fıkraların anlatımı süreklilik arz etmediği için bir başka fıkra tipine dönüşmemiş ve zamanla unutulmuştur.

2.5.1. Aile fertleriyle alakalı tipler: anne-baba, karı-koca, kaynana, baba-çocuk, anne-çocuk:

Söz konusu yöreden derlenen fıkralar *"anne-baba, anne-oğul ve kaynana-gelin"* tiplerinden oluşmaktadır. "Garakeçili'nin Gohusu", "Can Çekişme Fıhrası", "Osuruh Yılı Fıhrası" olmak üzere 3 metin kaydedilmiştir (Fıkra Nu: 17, 18, 19).

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

2.5.2. Mariz ve kötü tipler: deli, namussuz, asker kaçağı, bıçkın gibi…

Karakeçili'deki mariz ve kötü tipler diye adlandırılan *"deli, bıçkın, namussuz ve asker kaçağı" gibi* tiplerden oluşan fıkralar mevcuttur. Delinin Deliye Oyunu Fıhrası, Akif Dayı'nın Zoba Fıhrası, Namıssıza Cevap Fıhrası, Tahsildarın Bayılması Fıhrası adıyla 4 metin derlenmiştir (Fıkra Nu: 20, 21, 22, 23).

2.5.3. Sanat ve meslekleri temsil eden tipler: doktor, hizmetkâr

Karakeçili'de bir sanat ve bir mesleği temsil eden tiplerle ilgili fıkra sayısı sınırlıdır. Bu tip ait fıkralar süreklilik arz etmemektedir. Bu sebeple zamanla söz konusu tiplerle oluşmuş fıkralar unutulmaktadır. Karakeçili'de *"doktor ve hizmetkâr"* fıkra tipine ait "Batdal Çavış›ın Diş Çekme Fıhrası", "Gürselin İstifası Fıhrası" olmak üzere 2 metin tespit edilmiştir (Fıkra Nu: 24, 25).

2.6. Moda tipler

Yerli ve yabancı tipler olarak iki gruba ayrılan bu tipler, toplumdaki belli bir anlayışın ortaya çıkardığı tipler olmaları ve bu anlayışın son bulması ile yok olmaları bakımından dikkat çekicidir. Bu tiplerin var olması toplumda görülen geçici ve değişken olaylara bağlıdır. Olayı meydana getiren hususlar yok olduğunda bu tipler de ortadan kaybolmaktadır.

Karakeçili'den derlenen modern tipe ait fıkra metinleri de toplumda ortaya çıkmış yaşanmış olaylara dayanmaktadır. Yöreden bu tipe ait "Allah'ın İşine Garışmam Fıhrası" (Fıkra Nu: 26) bir metin derlenmiştir.

Bunların dışında kahramanları diğer canlılar olan ve fıkra-masal (Önal, 2011, s. 5) şeklinde tasnif edilmiş olan fıkralardan bahsetmek mümkündür. Karakeçili'de anlatılan "Fillerinen Garıncaların Fıhrası" bu tarz bir fıkra olarak kabul edilmiş ve çalışmaya dâhil edilmiştir (Fıkra Nu: 27). Bu fıkra fabl niteliği de taşımaktadır.

3. Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi fıkralarında ele alınan konular

Fıkra türü, konu çeşitliliği bakımından oldukça zengin ve renklidir. Sözlü geleneğin bir türü olan fıkra; ders vermek, bir dünya görüşünü belirtmek, herhangi bir düşünceyi örnekle güçlendirmek, yanılma durumlarına delil göstermek, hisse kapmak, sohbeti tatlı hale getirmek, hoşça vakit geçirmek amacıyla anlatılmakta, çeşitli olayları konu edinmektedir (Artun, 2008). Bu türün konuları, yaşanmış ya da yaşanabilecek olaylar üzerine kurulmuştur. Her dönemde insanlar, gördükleri toplumsal çatışmaları fıkra konusu haline getirerek düşüncelerini, duygularını, çeşitli tutum ve davranışlarını fıkra kahramanlarının ağzından anlatmışlardır.

Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi fıkralarının konuları da ilçe halkının hayatından izler taşımaktadır. Bunlar "halkın hayatıyla ilgili fıkralar" (Fıkra Nu: 24, 25) olarak adlandırmak mümkündür. Bazı fıkralarda konular, daha çok fıkra tipi adını verilen kahramanlara göre

belirlenmiş ve bu açıdan tasnif edilmiştir. Bu fıkralar konuları bakımından "fıkra tiplerinin, zeki, kurnaz, hazırcevap – nükteli – sağduyulu kişilikleriyle ilgili fıkralar" ve "fıkra tiplerinin saf-tuhaf kişilikleriyle ilgili fıkralar" şeklinde ele alınmıştır. İlçe halkı, fıkralarda sağduyuyla bağdaşmayan işlemlere, tutumlara ve davranışlara karşı tepkilerinin sözcülüğünü, bu fıkra tiplerine yaptırmıştır. Böyle fıkralar konu olarak "kahramanlarının kendini komik duruma düşürme özelliği gösterdiği fıkralar" değerlendirilmiştir. Karakeçili mahalli fıkra metinlerinin konu bakımından büyük bölümünü toplumsal ve ekonomik sorunlarla (Fıkra Nu: 1, 2), aile konulu fıkralar (Fıkra Nu: 4, 13, 17, 18), oluşturmaktadır. Bu fıkralarda toplum yaşantısında insanları rahatsız eden gerçek olaylar konu olarak ele alınmıştır. Bunlar "yaşanmış bir olayla bağlantılı olan fıkralardır". Bu metinlerde toplum hayatındaki her türlü aksaklığın, çarpıklığın, zıtlıkların bir kesitini görmek mümkündür. Bu yüzden bunlar "güldürürken düşündüren fıkralardır". Söz konusu fıkra metinlerinde günlük hayatta karşılaşılan zıtlıklar ile sosyal ve insani kusurlar ele alınmaktadır. Bunlar ise Karakeçili halkının "olaylar karşısındaki tutumunu güldürü ögesiyle ifade eden fıkralar" ve "beklenmedik çözüm yöntemleriyle olayları çözen fıkralar" şeklinde değerlendirilmiştir (Fıkra Nu: 19, 21, 22, 23). Halkın meydana getirdiği bu fıkralarda "ince bir mizah, keskin bir alay ya da hikmetli bir söz" mutlaka yer almaktadır.

Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi fıkraları kırsal kesimde yaşayan ziraat ve hayvancılıkla hayatını kazanan insanları konu edinmektedir. Karakeçili'de ilçe halkı ve köylüler fıkra konularının kahramanları olmuşlardır. Bu yörenin yerel fıkra tiplerinde konu, küçük bir olay şeklinde anlatılmaktadır. Bu fıkralarda, yörede yaşayan insanların varlığı açıkça görülür. Söz konusu metinler, toplum hayatını, sosyal sistemi kontrol ederek aksayan ve bozulan yönlerini eleştirerek düzeltici bir görev üstlenmiştir.

4. Karakeçili ilçesi fıkralarının tahlili

4.1. Fıkraların yapısı

Genellikle bütün fıkralar tek vakadan meydana gelmektedir. Fıkra, vakayı sunuş yönüyle dram karakteri gösterirken; giriş, gelişme ve sonuç bölümlerine sahip olması yönüyle de kısa ve yoğun bir hikâye özelliği göstermektedir. Fıkra metni genellikle tek olay ve düşünce üzerine kurulmaktadır. Her fıkra bir hükümle sona ermektedir. Fıkrada vaka anlatılırken tasvirler, tanıtımlar, davranış ve hareketler karşılıklı konuşma tarzında sunulmaktadır. Bu özelliğinden dolayı şekil yönünden hikâyeye benzen fıkrayı göstermeye bağlı türlerden biri olan drama da benzetmek mümkündür (Yıldırım, 1999: 41).

Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi fıkraları başlangıç, gelişme ve sonuç bölümleri bulunması sebebiyle hikâye, karşılıklı konuşmalardan meydana gelmesi sebebiyle de dram karakteri göstermektedir (Fıkra Nu:23). Bu fıkralar genellikle tek olay ve düşünce üzerine kurulmuştur ve bir hükümle sona ermektedir. Metinlerde vakaların sunuluşu hikâye tarzında olan fıkraların giriş bölümünde mekân, zaman ve şahıslar hakkında bilgilere yer verilmektedir Fıkra Nu: 5, 7, 10, 19, 21, 24). Fıkra kahramanlarının karşılıklı konuşmalarının yer aldığı gelişme bölümünde tartışma konuları, bunlarla ilgili tutum ve davranışlar yer almaktadır (Fıkra Nu: 6, 12, 14, 16, 25, 26). Fıkraların sonuç bölümünde genellikle hüküm cümleleri yer almaktadır (Fıkra Nu: 1).

4.1.1. Fıkraların dili ve üslubu

Fıkra, halkın ortak estetik anlayışından meydana gelen anlatma esasına bağlı bir edebi türdür. Bu sebeple halkın konuşma dilinin bütün özelliklerini bünyelerinde taşımaktadırlar. Fıkra türünün halk arasında yaygın anlatılmasının ve dinlenilmesinin önemli bir sebebi de bu dil özelliğidir. Halkın kelime hazinesi fıkraların oluşumunda oldukça önemli yere sahiptir. Fıkralardaki anlatım; açık, anlaşılır, canlı, gerçekçi ve vecizdir.

Karakeçili fıkralarının dili; açık, anlaşılır ve sadedir. İlçenin fıkralarında halkın konuşma dilinde yer alan cümleler ve kelimeler görülmektedir. Fıkra metinlerinde benzer cümle şekilleri kullanılmış, daha çok basit yapılı fiil cümleleri tercih edilmiştir (Fıkra Nu: 13, 14). Cümlelerde daha çok öğrenilen geçmiş zaman (Fıkra Nu: 1, 2, 3, 27) şimdiki zaman (Fıkra Nu: 6, 7) ve geniş zaman haber kipleri yer almıştır. Karakeçili ilçesi mahalli fıkra tiplerinin asıl özelliği, bitişle nüktenin bütün gücünü duyurmaktır. Fıkraların özel bir dili mevcuttur. Yer yer kalıp anlatımlara başvurulmuştur. Fıkraların dili anlatıcıya ve anlatılan kitleye göre değişmektedir. Bazı fıkralarda kahramanlar kendi ağız özellikleriyle, durum ve konumlarına göre konuşmaktadırlar (Fıkra Nu: 11, 12). Böylece onların ruh durumları ve bulundukları ortam canlandırılmaktadır**.** Fıkraların anlatımındaki canlılığı karşılıklı konuşmalar sağlamaktadır. Beklenmedik olay çözümlemeleriyle şaşırtmaktadır. Fıkralar genellikle kuruluş bakımından bir tez ve bir karşı tezden meydana gelmektedir. Hazırlık bölümünde kısaca olay ya da verilmek istenilen düşünceyle ilgili bilgi verilmekte, sonra tez, karşı tez ifade edilmekte, en sonunda bir hükme bağlanmaktadır. Hüküm, fıkraların sonuç kısmında yer almaktadır. Sonuç bölümündeki hükümden alınacak hisse gizemli şekilde hissettirilmektedir. Çünkü hemen her fıkrada mutlaka bir "ders verme" mevcuttur.

4.1.2Fıkralardaki şahıslar

Türk fıkralarındaki şahıslar, gerçek kimlikleriyle ve insani özellikleriyle metinlerde yer almaktadır. Bu durum fıkrada rol alan kahramanların ve meydana gelen hadisenin gerçekten yaşandığına işaret etmektedir. Fıkralarda yer alan şahıs kadrosu "olumlu tipler-olumsuz tipler-dinleyici ve seyirci şahıslar" meydana gelen gerçek kimliği belli kişiler olarak görülmektedir. Fıkralardaki dinleyici şahıslar doğal ve tamamlayıcı unsurlar olarak görülmektedir. Fıkrada önemli olan olumlu ve olumsuz tiplerdir. Fıkralardaki çatışma, tartışma bu iki tip arasında gerçekleşmektedir (Yıldırım, 1999: 43).

Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi fıkralarında da daha çok gerçek kimliği belli kişiler fıkra tipi olarak görülmektedir (Fıkra Nu: 4-26). Üç fıkra Türk dünyasında en çok tanınan Nasrettin Hoca tipine aittir (Fıkra Nu: 1, 2, 3) Bunun yanında kadrosu hayvan olan bir fıkra metni de tespit edilmiştir (Fıkra Nu: 27).

4.1.3. Fıkralarda mekânlar

Türk fıkralarında var olan mekân geniş bir coğrafyadır. Yerleşim yerleri, ticari hayatın yaşandığı mekânlar, ziraat ve hayvancılığın yapıldığı tarla, meralar ile dağ, nehir, ırmak,

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

dere, çay, göl, deniz gibi unsurlar fıkraların mekânları arasında yer almaktadır (Yıldırım, 1999: 43). Buradan yola çıkarak Türk fıkralarında gerçek ve hayatla ilişkili mekânların varlığından bahsetmek mümkündür.

Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi fıkralarında mekân gerçek hayatta yaşanılan yerlerdir. Karakeçili, Sarıkaya, Çatalçeşme, Sülübük, Akkoşan, Ankara, Köprüköy, Karabucak, Kesikköprü ve Hicaz gibi belli yerleşim yerlerinin fıkralara mekân olduğu görülmektedir (Fıkra Nu: 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 24). İlçe fıkralarında gayri-muayyen mekânlar olarak ise yunak yeri, bir köy, bakkal, camii, bir bahçe, bir ev, orman, tarla ve mera (Fıkra Nu: 3, 4, 11, 19, 20, 23, 26, 27) gibi hayat alanları yer almaktadır. Karakeçili'de bilinen mevki isimleri de fıkralarda mekân olarak bulunmaktadır. Yirik yar ve Sazlık gibi (Fıkra Nu: 5, 22).

4.1.4. Fıkralarda zaman

Genel olarak fıkralarda zaman tam olarak belli değildir. Ancak yaşamış fıkra tipleri çevresinde oluşan metinlerde o tiplerin yaşadığı dönem belli bir zaman dilimidir (Yıldırım, 1999: 43).

Kırıkkale ili Karakeçili ilçesinde fıkralar gerçek hayatta yaşayan şahısları ve olayları konu edindiği için zaman kavramı daha belirgindir. Örneğin Nasrettin Hoca ve mahalli fıkra tipi olan Dadaylı Mustafa gibi yaşamış şahıslar buna örnek verilebilir. Nasrettin Hoca ve Dadaylı ile ilgili anlatılan fıkralar onların yaşadığı zaman dilimiyle ilgilidir (Fıkra Nu: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10). Bunun yanında şahıs kadrosu gerçek hayattan olan fıkralarda da zaman gerçekçidir (Fıkra Nu: 11, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 25). Ancak gayri-muayyen zaman kavramları da oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin *"bir gün, akşam, sabah, öğlen, yaz, kış, bahar, üç ay, osuruh yılı, birinci gün, ikinci gün, üçüncü gün"* gibi zaman ifadeleri de yer almaktadır (Fıkra Nu: 1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 14, 15, 16, 19, 22, 27).

Sonuç

Halk edebiyatı metinleri meydana geldiği bölgenin aynı zamanda halk kültürü özelliklerini yansıtmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi fıkralarında yöre halkının nükte ve mizah anlayışını bulmak mümkündür. Dolayısıyla bu fıkralar yöre halkı tarafından gülünç bulunmasına rağmen bazı fıkralar yöre dışındaki farklı bölgelerde gülünç bulunmamaktadır.

Sözlü geleneğe dayanan edebiyat ürünlerinin kalıcı olmasının temel şartlarından biri ve belki de en önemlisi bu ürünlerin oluşumunda etkili olan halkın içinden çıkmış söz ustası şahıslar tarafından kabul edilip anlatılıyor olmasıdır. Çalışma sahasını teşkil eden Kırıkkale ili Karakeçili ilçesinde sözlü geleneğin ürünlerinden olan fıkralar, toplumsal hayata bağlı olarak oluştuğundan pek çok yönüyle söz konusu ilçenin sosyal ve ekonomik hayatından izler barındırmaktadır. Fıkralar bu hayatı yaşayan Karakeçili halkı tarafından anlatılmaktadır.

Sözlü kültür bilimi ürünlerinden olan fıkralarda da diğer türlerde olduğu gibi yeni varyantlar ortaya çıkmakta ve metinler yeni formlarıyla yaşamaktadır. Özellikle yörede anlatılan Nasrettin Hoca fıkralarında bunu görmek mümkündür. Karakeçili'de anlatılan

"*Sarıkayalı, Çatalçeşmeli, Sulubüklü"* fıkralarında ve mahalli bir tip olan *"Dadaylı tipi"* etrafında oluşan fıkralarda gülünç olma durumu, saflık, hazır-cevaplık gibi hususlar kendini daha çok hissettirmektedir. Yörede anlatılan Fil ve Karıncalar fıkrasında olağanüstülük görülürken diğer fıkraların tamamı gerçek hayattan izler taşımaktadır. İlçe fıkraları genellikle tek olay üzerine kurulmuştur. Ancak çok az metinde konunun daha iyi anlaşılması için birden fazla olay yer almaktadır. Karakeçili fıkraları elbette ki güldürme, eğlendirme, hoşça vakit geçirme işlevini taşımaktadırlar. Ancak bunların dışında yöre fıkralarında ders verme, düşündürme ve eğitme işlevi de görülmektedir.

İlçe fıkralarındaki olaylar gündelik hayattan alınmış olup yaşamın kısa sahneleri şeklinde sunulmaktadır. Bu olayların zamanı ve mekânı çoğunlukla bellidir. Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi merkezi ana mekân olmak üzere çevre köyler ve ilçeye ait coğrafi mevkiler fıkraların geçtiği yerlerdir. Fıkralardaki kahramanların büyük bir çoğunluğu gerçek hayatta yaşayan şahıslardır. Bir kısmı ise temsili özellik göstermektedir.

EK

METİNLER[1]

1. Nasireddin Hoca Fıhrası[2]

"Nasireddin Hoca bi gün eşşaa binmiş, "düdük satıyom, düdük satıyom " diye bağırmaya başlanmış.

Uşahlar:

— Alen (eğlen) Hoca, demişler.

Uşahlardan biri parayı vermiş düdük almış. Öteki uşahlar para vermeden düdük isdemişler.

Nasireddin Hoca dimiş ki:

— Parayı veren düdüğü çalar."

2. Nasireddin Hoca'nın Gazan Fıhrası[3]

"Bigün Nasireddin Hoca gomşusundan ödünç gazan almıya getmiş. Gomşudan gazanı almış. Sona işi bitirdıhdan sona gazanın içine bi güççük gazan gomuş ve gazanı gom şusuna virmiş.

Gomşusu:

— Hoca ben sana bi gazan virdim, sen bana iki dene viriyon.

Hoca:

— Gazanınız doğurdu, dimiş.

Bu gomşunun hoşuna getmiş. Nasireddin Hoca'ya:

— Ba Hoca söz gonusu mu temelli gel get de bizden hacat götür demiş.

Bi hafta sona hoca tekrar gomşuya varmış gazanı isdemiş. Tabii ki sorgusuz suvalsız

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

gazanı Hoca›ya vermiş. Hoca gazannan işini görmüş.

Gomşu gazanı isdemiye gelmiş:

— Hoca gazan ilazım oldu demiş.

Hoca bu kez:

— Gom şu başın sağ olsun gazan öldü, demiş.

Gomşusu:

— Hoca gazan ölür m ü?

Hoca:

— Ya gazan doğurur mu? Doğurduğuna inanıyon öldüğüne inanmıyon."

3. Nasireddin Hoca'nın Gapı Fıhrası[4]

"Bi gün Nasireddin Hoca'nın garısı çamaşır yıhamıya gidiyomuş. Giderken de:

— Hoca gapıyı açıh bırahıyom, gapıya sahap ol dimiş.

Neyse Hoca'nın canı sıhılmış, garısının çamaşır yıhamıya getdiği yere getmah isdemiş. Yalınız garısı giderken gapıya sahap ol dediği için gapıyı söküp omuzuna alıp garısının yanına gidiyo. Garısı:

— Hoca, bu ne, gapıyı niye getirdin?

Nasireddin Hoca da:

— Bana dimedin mi gapıya sahap ol, ben de gapıyı da alıp geldim, demiş."

4. Dadaylı'nın Garısı Fıhrası[5]

"Dadaylı'ının garısıyınan gelini bi gün yorgan, döşek yapıyollarmış. Bi gün Dadaylı'nın gelini çamaşır yıhamıya getmiş. Çamaşırı yıhamış gelmiş. Dadaylı'nın garısı gelinine:

— Gızım sen yoruldun ıcıh yat, demiş.

Dadaylı'nın gelini yatmış, garısı da döşeğe yün doldurmuş. Döşeğin ağzını dikmiş, o sırada döşeğin içine bi de püsük girmiş. Döşeğin içinde cannanmıya başlar. Dadaylı'nın garısı gelinini uyandırmış.

— Gel yunlar cannanmıya başladı, demiş.

Gelin gelip döşeği söküp bahmış kı goca bi siyah püsük döşeğin içinde yatıyo.

Dadaylı'nın garısı:

— Yun gara, püsük gara, ben gara, biden farhında olamamışım, demiş."

5. (Dadaylı) Deli Mustafa'nın Fıhrası[6]

" "Yirik Yar" diller oruya gitdin mi orda Deli Mustafa dinen bi adam var. Yirik yarda, yüksekde bir yerde gartal yuvası var.

Deli Musdafa didi ki:

— Gel, didi. Şu gartal yuvasına köpek av getirmiş, peşgirinen para getirmiş, alalım, üleşelim.

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

Ben de:

— Ey olur, didim.

Oruya çıhdıydıh. Bahdımıdı aşşağı yana insan düşse ölür.

— Gel, seni sallandırı veriyim, belinden urganı bağlayıp, sen onnarı bana ver, didi.

Ben:

— Yoh, sen sallan, didim .

Deli Musdafa:

— Olur, didi.

Belinden urganı bağladım, aşşağıya salladım.

Didi ki:

— Urgan bi ota bağla da virdiğim yumurtaları al.

Urganı ota bağlayıp da şöle doğrulacağım vahit, urgan önümden şöle bi avıç otunan getdi. Deli Musdafa aşşağı düşmüş, yanağının eti sallanıyo.

Bana didi ki:

— Ulan beni öldürecağıdın.

Ordan gaşdım. Bizim böyük birader:

— Neye geldin, didi.

Ben de:

— Deli Musdafa'yı yardan düşürdüm de onun için geldim didim."

6. Dadaylı, Musdafa, Ben de Varım Fıhrası [7]

"Bu üç ad da bi adamın. Bu adam bi gün Angara'ya gidiyo. Lohantaya giriyo:

— Üç gişilik yemek getir, diyo.

Şindi garson diyo ki:

— Efendim burda bi gişilik yer var, üç gişilik yoh.

Dadaylı:

— Gardaşım bana Dadaylı, Musdafa, Ben de Varım diller. Sona yimeği yiyo çıharkene, gasada duran adam:

— Efendi efendi hesap hesap diyo.

Dadaylı:

— Bire herif yediğim üç sehen guru fasülle değil mi? Gel sen de benim evde yi, diyo."

7. Dadaylı'yınan Dilencinin Fıhrası[8]

"Bi gün gariban bi dilenci "Aggoşan" köyüne doğru gidiyo. Dilenci o gadar dalmış ki gendinden habarı yoh. Dadaylı bunu görüyo. Hemen dağdan aşağı iniyo. Bi kenarda soyunuyo, cıscıblah oluyo. Dilencinin arhasından giden eşşeğin yularını çıharıp boynuna bağlıyo. Baya getdikden sona, Dadaylı ipi çekiyo. Dilenci:

— Yörüsene bire eşşeg diyo, arhasına bahmıyo.

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

Biraz daha getdikden sona, Dadaylı gine ipi çekiyo.

Dilenci yine:

— Be eşşek yörüsene, diyo.

Üçüncü defa çekince dilenci geriye dönüyo ki cıscıbıl bi adam. Dilenci gorhusundan bayılıp oruya düşüyo."

8. Dadaylı'nın Körlüğü Fıhrası [9]

"Bi kör adam, Dadaylı'nın köyüne doğru gelirmiş. Dadaylı da gendini körlüğe vuruyo yolda, gidip adama çarpıyo. Dadaylı diyo ki:

— Yav sen kor musun?

Adam:

— Ben korum yav diyo.

Dadaylı:

— Hele otur dertleşek, diyo.

O ara essah kor az bişe görüyormuş. Dadaylı'nın elindeki çantayı alıp yoldan aşağı iniyo. Dadaylı mahsusdan ağlıyo.

— Adam benim torbamı aldı.

Neyse o ara:

— Korun daşını sen ras getir Yarabbi, diyo. Kessağı alıyo da, essah kora bi vuruyo.

— Ula olmadı. Yarabbi sen ras getir diyo. Bi daha vuruyo.

O ara kor diyo ki:

— Arhadaş sen kor değilsin, Sen al şu torbanı get, diyo."

9. Dadaylı'nın Soyunması Fıhrası[10]

"Bi gün Köprüköy'den Garabucağ'a dünürlüğe gidiyollar. Bu insanların önüne geçiyo, soyunuyo, gafasına sarih sarıyo. Arabanın önünde o yana bu yanna hopluyo. O gidennerin içinden birisi gorhmuş gorhusundan altına i…emiş.

— Ben böyük adamım hodlarım diyenmiş, isdediğim yaparım, dimiş.

Arabadan bi denesi silahı çekince:

— Ula ben Dadaylıy'ım demiş, onnardan uzahlaşmış."

10. Dadaylı'nın Eşeği Kesmesi Fıhrası[11]

"Şindi benim bi dedem varidi, çoh tevekkil bi insandı. Yanı saf bi insandı. Şimdi burda esgiden üzüm satdıhlarından dolayı eşşeklere üzüm sarıyollar, Kesikköprü›ye gidiyollar. Oruya varınca bahıyollar ki Dadaylı Musdafa da orda. Ama onun Dadaylı Musdafa olduğunu dedem bilmiyo. Baggal direğe Dadaylı Musdafa›yıbağlıyo.

Dadaylı:

— Şindi şo gelennere amanın deli var burda, ben de ağzımı köpürdünce bunnar benden

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

gorhar, diyo. O zaman biz de üzüm gufesini eşşeği alırıh, bunnarın elinden. Baggal Dadaylı'yı dirağa bağlıyo. Dedem baggala gidecek oluyo. Adamın ağzının köpürdüğünü görüncek:

— Yau hayır mı falan, diyo.

Sahınarahdan giriyo içeri. Baggal da diyo ki:

— Aman gardaş bu deli eğer ipi gırarsa vay halinize. Size yat dirsem yatın, galh dirsem gahın. Yatıncah bu sizi görmez, diyo.

Dadaylı, baggalcıyınan annaşmalı ya o arada baggal ipini açıyo:

— Aman çerçi Dadaylı ipi gopardı geliyo, gaç, diyo. Dedem goşarımış. Dadaylı peşinden goşarımış.

Dedem 'e:

— Yat lan, dermiş.

Dedem yatanmış, Dadaylı üzerinden geçermiş, ayahlarının altında ezerimiş:

— Yav nirde bu adam, der.

Baggal:

— Galh, dermiş.

Dedem gahar gaçarımış. Galh lan gaharımış, yat lan yatanmış, dedemi o gün velhasılı talim yapdırmış.

Baggal geliyo:

— Aman Dadaylı elin adamını öldürecan diyo.

Bu ara Dadaylı diyo ki:

— Ahlım başıma gelir gibi oluyo. Neyse geçmiş ossun, diyo.

Dedem yanına oturuyo:

— Allah kimsenin başına virmesin daha da yaşın gencimiş. Baggal eşşeği getiriyo, gufeyi indiriyo, diyo ki:

— Bu eşşeğin bilmem nesinin delisi. Bu gene delirecek ben burdan gaçıyım.

Dadaylı dedeme diyo ki:

— Eşşeğinen gufeye isde lan.

Şindi şura senin bura benim iki buçuh liriya üzüm ü alıyo diyo ki:

—Üzüm nasıl yenir biliyon mu?

Dedem:

— Biliyom diyo.

Dadaylı gufelerin ortasına oturuyo. Üzüm ü sağdan sola, soldan sağa sıyırıp atıyo. İki gufe üzümü Dadaylı yiyo, sona bıçağı çekip eşşeği kesmeye başlıyo.

— Nasıl olsa iki buçuh liriye eşşeği de aldım, onu da kesip yiyecam, diyo."

11. Demirci Gara'nm Fıhrası[12]

"Davar gödüyoh biliyon mu? Yaylamız var. Sülübük'ün lisanı değişik tabi; "Kayde gelisin, kayda gidisin" diller. Bi dezzemin oğlunun çocuğu var. Bana didi ki:

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

— Bugün sen davarda gal. Rahmet yağacah, davar perişan olur, çocuhların ahlı yetmez.

Benim böyük birader var, onun tarlasına sürdüm. Davar doydu. Ağıla götürdük goyduh, yatdıh. Sabah oldu, didim ki:

— Şurdan indiriyim Sülübük'ün şurda ekini var, onu da yayıyım.

Indirdimidi Sülübük'ün bekçisi varidi. Davar ekinde yayılırken bekçi şöle gelmiş yanaşmış görmemişim. Bi de "düüt" düdüğü çalınca ben dezzemin torunnarına döndüm:

— Ulan eşelo eşşekler, ulan hayvanoğlu hayvannar, siz insan içine varmıyacanız mı? Günah değil mi? Bu adamların ekinine zarar veriyonuz.

Ama ekine ben zarar veriyom.

Sülübüklü Tatar:

— Dur yav, Allah'ın seversen fazla gonuşma eğer lafdan aldılarısa yeter.

Didim ki:

— Bunnar lafdan annamaz, bunnar it dölü, insan dölü değil.

Sülübüklü Tatar bekçi köye varıyo diyo ki:

— Ulan Demirci Gara'yı ben böle bilmezdim. Arhadaş Şükrü'nün uşağını itin g…üne sohdu, çıhardı, sohdu çıhardı."

12. Tatar İnadı Fıhrası[13]

"Sülübüklü'nün biri Garageçili'ye gelir. Aşama gadar kâğıt oynar. Bi de yağmır yağar. Garageçili'den İsmayıl adında bi adam:

— Muharrem gel bizim evde misafir ol, zabaınnan get, der.

Sülübüklü:

— Yoh ben giderim, der.

Sülübük'ün beri yanında bir "Siyercan çayı" var. Bu çaydan da sel gelmiş, eşşeğinen geçememiş.

Himdi başlamış:

— Tatar ben olacam da inat senin mi olacahsın.

Eşşeğe bi iki dene vurmuş, vurandan sona yine eşşek geçmemiş.

Tatar

— Eşşek geç diyom. Tatar ben olacam da inat sen mi olacan dimiş.

Üçüncü kere de geçmeyince heybeyi sırtına alm ış, ayağını çemremiş getmiş

Avradı:

— Eşşek hani demiş.

Tatar:

— Valla eşşaın inadını ben yenecam, eşşek geçmedi ben geçecam didim eşşekden indim geldim.

Avradı:

— Ey bu eşşeği canavar yerse.

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

Tatar:

— Yemez, demiş.

Neyse yatmış zabaınan alırım gelirim düşüncesindeyimiş, zabaınan varmış ki; eşşeği canavar yemiş

Tatar:

— Vay geçmişini s... diğimin eşşaı vay. Tatarı da yendin canavarı da, sen benden de inadımışsın, demiş."

13. Zerdali Değneğini Yağlama Fıhrası[14]

"Sarıgayalı'nın bi denesi sığır güderimiş. Zerdeliden bi diğnek yapmış diğnek. Garısının da bi inağı varımış, hergün torunu bi inağı güderimiş. Sarıgayalı bu inağın yağını diğneğine sürerimiş. Ayranı da çoluh çocuh içerimiş. Bi gün bole, beş gün böle bebelere yağ yedirmezimiş. Bir gün sığıra gidenden sona, avrat birinden bi at alıyo, birinden de bi erkek elbisesi alıyo. Sığır çobanının yanına varıyo.

Çobana bağırıyo:

— Getir bahıyım elindeki diğnağı, çobanı eyice bi dövüyo. Daha sona atdan iniyo tumanını sıyırıyo:

— Ey Sarıgayalı beri bah, diyo.

Sona tumanını çekiyo, ata biniyo, eve varıyo.

Sarıgayalı köye geliyo.

— Ey mal sahapları sığırınıza sahap olun.

Köylü:

— Ne oldu? diyollar.

Sarıgayalı:

— Boon (bugün) üç eşgıya sığırı basdı, ben onnarı döverken zerdeli çubuğu gırıldı, diyo.

Garısı gapıda garşılıyo:

— Ne oldu boon (bugün) keyfin yoh diyo.

Çoban:

— Sorma, boon biri geldi beni zerdeli diğnagıyınan dövdü. Diğnağın bi parçasını da aldı getdi.

Garısı diğnağı getiriyo, şu diğnek senin mi diye soruyo.

Çoban:

— He benim, diyo.

Gansı:

— Deli Sarıgayalı seni döven benidim. Gıçımı açıp sana gösderdim ya.

Çoban:

— Gözüm ün ucuyunan bahdım. Sen olduğunu bildim amma gorhumdan seslenemedim

Sarıgayalı bi daha ne diğnağı yağlıyo ne de bi şiy idiyo."

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

14. Sarıgayalı'nın Hac Dönüşü Fıhrası [15]

"Sarıgayalılar'dan bi denesi Hecaz'a getmiş. Tabi o vahit deveyinen, yayan gidilirdi ya. Üç ayda varmış, gelmiş. Gelince, köylü başına birikmiş:

— Aman Ali Efendi, Hecaz'dan geldi, diyen gelmiş.

Ali efendi:

— Hele dıhılman yavu dıhılman valla, pek yorgun geldim, dıhılman, demiş.

Yüz, ikiyüz gişi gapının önüne oturmuş.

Ali Efendi:

— Bana yatah getir de bi yatıyım, yoruldum, dimiş.

Garısı:

— Ula Hecaz'dan gelen yorulur mu?

Ali Efendi:

— Gız iş bildiğin gibi daal, dimiş.

Neyise Ali Efendi üç sahat uyumuş, üç buçuh sahat da galhmış, elini yüzünü yıhamış, "hele gelsinner bahim " dimiş. Sırayınan Ali Efendi'nin elini öpmüş geçmişler.

Ali Efendi:

— Şunnann hedayesini getir demiş.

Garısı gomşuların hedayesini de vermiş. Zemzeminen furmayı yemişler içmişler.

Köylülerden biri:

— Annat bahım HacıAli Efendi, Allah gısmet ederse biz de gidecağız.

HacıAli Efendi:

— Yav gardaşım, ben gidin desem, valla başıma geleni Allah bilir, pişman olursunuz. Ama getmezseniz günaf da galırsınız.

Köylü:

— Nasıl yani Hacı Ali Efendi, diyo.

Hacı Ali Efendi:

— Arhadaş zabah namazında götürüyollar, yatsın namazında getiriyolar.

Safa'yınan Mevre arası diyollar orada gaça gaça yörüyon.

— Allah, Allah.

Hacı Ali Efendi:

— Valla üç gün getdik, Lebbiyk şerikeleke lebbiyk diyecağız diyi dilimiz damağımız gurudu. Eğer dördüncü günü götürselerdi neuzubillah hemen hemen dinden imandan olacahdım. İsder gidin isder getmeyin."

15. Sarıgayalıların Kelleri Körleri Fıhrası[16]

"Sarıgayalılar bi gün toplanmış kelleri, körleri sayalım dimişler.

Birisi:

— Bizim burda kel çoh, dimiş.

Diğeri:

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

— Ne gadar var ki dimiş

Önceki:

— Ula kel Ahmet mi yoh, kel Musdafa mı yoh. İçlerinden birisi:

— Ula bu kel saymahla biter mi? Durun durun. Ben hepinizden ahıllıyım, dimiş. Ula oğlum sağlamları sayalım, kel açığa çıhar, dimiş.

Sağlamları saymışlar altı dene çıhmış. Demek ki Sarıgayalıların hepsi kel demişler."

16. Çatalçeşmelilerin Cenaze Namazı Fıhrası[17]

"O zaman bu köy Garageçili'ye bağlıyıdı. Bi gün bi cenazeleri oluyo. Bi türlü cenaze namazı gıldıracaha dam bulamıyollar. Yoldan geçen eli çantalı bi adamı yahalıyollar.

— Sen gel cenaze namazı gıldır.

Adam:

— Yoh arhadaş, ben gıldırmasım bilmem, diyo.

Köylüler yine ısrar ediyo. Gış günü hava sovuh yağış var, her taraf çamır içinde. Onnan sona bu adam gurtulamıyo. Hemen abdesini alıyo. Musalla daşında cenaze namazını gılmah için saf oluyollar. Adam da önde.

— Allahuekber diyo. Normal cenaze namazı gıldırır vaziyette duruyo. Sona adam şaşırıp rükuya secdeye gidiyo. Onan sona tekrar gahıyo duvasını ohuyo ikinci kez secdiye varırkene arhadan biri bağırıyo:

— Hocam valla demin senin hatırına yatdım, üsdüm başım çamur oldu bi daha yatmıyom arhadaş diyo."

17. Garakeçili'nin Gohusu[18]

(Karı -Koca)

"Bin dohuz yüz yetmiş yedi de ben garımı hasdaneye götürdüm. Angara'da hasdaneye yatırdım. Beni bırahmıyor. O anda dohdor dedi ki:

—İsmail Efendi sen burdan get.

Yalınız garım beni goyurmuyor. Ölecağım ben diyip duruyo. Ben o anda gaçdım, eve geldim, gızlar dedi ki:

— Anamı ne yapdın?

Dedim ki:

— Muane etdirdim yatırdım.

Gızlar:

— Ey yanınada biz gidelim dediler.

Dedim ki:

— Ben gideyim geleyim de onnan sona.

Ben Garageçili'ye gelenden sona benim garının odasında dört dene gelin amaliyat oldu yatıyo. Bizim garı ben ölmüye ölecam Garageçili'nin havasını bi gohuluyum diye yatahdan gahmış, dayanı dayına balhona varmış şöle dönmüş:

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

— Umm gurban oluyum gohuna Garageçili dimiş.

Hasda bahıcının bi denesi gelmiş:

— Sen neye gahdın, buraya geldin, dimiş. Ağır hasdasın.

Benim garı:

— Aman bacım aman, ben ölmiye ölecağım da memleketimin gohusunu gohuluyom, dimiş. Onun için çıhdım.

Hasda bahıcı:

— Memleketin nire?

Benim garı:

— Garageçili, dimiş.

Hasda bahıcı:

— Bu taraf Garacalı, dimiş.

Garım:

— Hele buranın havası sert geliyodu, dimiş."

18. Can Çekişme Fıhrası[19]

(Ana-Oğul)

"Rahmetlik ölmeden evel bi dohdura götürdük.

— Yoh didi, Bana hocaları getir didi.

Halis Hoca'yı getirdim. Halis Hoca Guran ohudu. Rahmetlik yatdı tavana gözünü dikdi el sallıyo. Ben didim ki:

— Ezrail heralde tavandan zobanın borularına indi. Anam rahmetli Ezraili çağırıyo.

O vahit meşe kütüğü yahardıh. O arada zoba tahırdadı. O zaman didim ki:

— Ezrail zobanın içine girdi.

Benim şapgam on santim gahdı gorhudan.

Dedim ki:

— Anam gidiyo.

Hoca yasin ohuyo, anam çırpınıyo, zobanın tapırtısı devam ediyo. Az sona zobanın tangırtısı kesildi, anamın da canı çıhdı.

Dedim ki:

— Ezrail şindi anamın yanına geldi, zobadan çıhdı.

Evde ses kesildi anam öldü."

19. Osuruh Yılı Fıhrası[20]

(Kaynana-Gelin)

"Bi misafir bi köye gelmiş. O da gış günüyümüş. Bi dul garıyınan bi dul gelinin evine misafir olmuş.

Dul gelin:

— Gardaşım yolculuğun ne yandan, dimiş.

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

Adam:

— Yolculuğum, Amasya'dan Maraş'a gidiyom, dimiş.

— Ne yapacan?

— Çerçiyim, demiş.

— Öleyse üşümüşsün.

— Üşüdüm bacım.

— Gidiyim boruh getiriyim de ataş yahıyım demiş. Boruğu getirip ataşı yahıyım derkene bi misafir daha gelmiş.

— Sen nirelisin?

— Ben de Sivaslıyım.

— Ne yana gidiyon?

— Gayseri'ye gidiyom demiş.

Neyise o adam da oturmuş, o anda ocah sönmüş. Sönünce gelin başlamış üfülemeye, puf puf puf. Ocah yanmamış. Gaynana gelmiş

— Yahamadığın ocağın başına niye oturdun garı ordan galh demiş.

Hani gelin yahamıyo diye gaynana gızmiş. Bu kez gaynana başlamış; puf puf puf etmiye. O vahıt bi osurmuş, geriye dönüvermiş:

— Gardaşım sizin o yannı da var mı? Böle hadise demiş.

Adamlar:

— Ne hadisesi, demişler.

Gadın:

— Bu sene buranın osuruh yılı da dimiş."

20. Delinin Deliye Oyunu Fıhrası[21]

(Deli)

"Bi gün delinin biri caminin minaresine çıhmış:

— Gendimi buradan atacam diye bağırıyormuş.

Köylü:

— Oğlum in aşşağı, söz seni kimse ellemiyecek.

Deli:

— İnmem, diye bağırıyomuş.

Köylüler sona şu ganaata varıyollar, delinin haggından deli gelir. Bi deli bulalım, diyolar. İkinci deli geliyo, minaredekine bağırıyo:

— Eğer inmesen minareyi ciletle kesecam, diyo.

Minaredeki deli:

— Aman tek kesme de iniyim, diyo."

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

21. Akif Dayı'nın Zoba Fıhrası [22]

(Bıçkın)

"Akif Dayı'nın üç dene gelini var. Tenekeden bi fırınnı zoba alır, zoba tüter. Gomşunun birinde zoba varımış. Gider o zobayı getirir.

— Eğer bu zoba da tüterse bu zobaya zopa atarım der.

Zobayı getirip gurar. Gurunca zobayı yahar. Bu sefer zobaya bağlı olan urgan yanar. Zoba tütmeye başlar. Sona eline bi zopa alır zobaya girişir. Hem söver hem döver. Gomşusu gelir:

— Akif dayı ne yapıyon, zobayı niye dövüyon, deyince geriye dönüp bi zopa da gomşusuna atar."

22. Namıssıza Cevap Fıhrası[23]

(Namussuz)

"Burda bi ehdiyar adam Yunan harbi zamanında birinin garısına sulanırmış, biliyon mu? Gadının adı da Şerife'yimiş.

Adam:

— Şerife ekini Saz'da biçiyon. Suyu köyden içiyon.

İkinci günü gene izlemiş:

— Şerife sen ekini Saz'da biçiyon. Suyu köyden içiyon.

Üçüncü günü gene tahip ediyo:

— Şerife sen ekini Saz'da biçiyon. Suyu köyden içiyon.

Şerife dayanamamış söylemiye başlam ış:

— Ben nazlıyım ekinimi biçerim

Saz'ın suyu acı köyden içerim

Sahalıyın bam teline s…çarım

Haddini bilmedik dürzüye bah hele, dimiş.

Sona o adam gelmiş Gara'ya demiş ki:

— Yahu garının biri bana didi ki; sahaliyin bam tiline s…çarım, sahalın bam tili nire?

Gara da dimiş ki:

— Valla Mısa, iyi ki hafif aşşaıdan gavramış. Icıh daha yuharıdan gavrasaydı, tam ağzıyın ortasına s…ardı."

23. Tahsildarın Bayılması Fıhrası[24]

(Asker kaçağı)

"Osman diye bi adam asgerden gaçmış. Bi köye gelmiş. Evin birine getmiş. Evden çıhan garı:

— Gardaş buralarda görünme, bizim herifler adam döver dimiş.

Osman da dimiş oradan öbür tarafdaki bi evin ağılına girmiş. Evin garısı o anda ağıla dıhılmış. Osman da görünmüyüm diye gafasına sepeti geçirmiş.

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

Neyse garıdan sona içeri bi adam girmiş. Bunnar gonuşmıya başlamışlar. Giren adam da tahsildarımış.

Garıya:

— Yav seni sevdim onun için bu köyden ayrılamıyom.

Garı:

— Ben de seni sevdim, dimiş.

Tahsildar:

— Sen benim neyimi sevdin?

— Garı:

— Senin eline çantayı alıp gapılara gam çıyınan vurarah para toplamanı sevdim. Ya sen benim neyimi sevdin?

— Ben de senin pee peee diyerek inek sağmanı sevdim, dimiş.

Garı:

— Bi tahsildarııh tahlidi yap, dimiş.

Tahsildar bir eline çantasını alıp bir eline de gam çısmı alıp ağılın içinde tahsildarlıh yapıyomuş. Gam çıyınan sepedin üsdüne bi vurmuş. Sepedin içinde asger gaçağı Osman var ya. Hemen o ayağa gahmış. Sepet cannanıyo diye tahsildar oruya düşüp bayılmış."

24. Batdal Çavış'ın Diş Çekme Fıhrası[25]

(Doktor)

"Garageçili'de bi demirci varidi, yaralara da bahardı, diş çekerdi. Bi gün bi Gurmanç gelmiş:

— Gurban dişim ağırıyo, şu dişimi çek, dimiş.

O da eve çağırm ış, "kelpeteni getirin" demiş.

Tesadüf garısı kelpeteni bulamamış. Batdal Çavış guraba bi adam ıdı.

Garısına diyo ki:

— Sağlam bi ip getir.

Kürde ağzını açdırıyo, ipi ağıran dişe bağlıyo. Ocağa demiri sohuyo. Gurmanç böle ağzında ip bekliyo. Tam demiri gaynadıp da örse getirip demiri ezecağımış. Kürde şöle bi uzadı vermiş, Gurmanç geri çekilmiş, diş çıhmış.

— Haydi, get, gali dişin aha, dişin çıhdı, dimiş."

25. Gürselin İstifası Fıhrası[26]

(Hizmetkâr)

"Şindi iki üç yıl önce benim aşağıda Hacı Emmim var. Onun hizmetkârlığını yapıyordum. Bi gün patosa sap çekiyorduh. O arada bi yağmır yağıyodu. Nasıl gök görlüyo, şimşek çahıyo. Ahlıma düşüverdi. Didim ki gendi gendime, şimşek çahdımıydı elimdeki demirle padosa bi dene vuruyum. Şimşek çahdı beriden bi asıldım, pados güm etdi.

Hacı Emmim:

— La ilahe illallah Muhammedürresulullah. Şöle döndü de beni gördüyüdü.

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

— Allah belanı virsin, sen miyidin, didi?

Ben bu derece kötü olacağını bilmiyodum.

Heman halh toplandı:

— Götürün götürün eve götürün, didiler.

Hacı emmim bayılmış. Eve götürdük neyse biraz gözünü açdı, bana döndü:

— Govuyom aslanım seni, didi.

Ben de üç metire getdim, geri döndüm:

— Sen beni govamazsın.

Hacı Emmim:

— Ya, dedi.

Dedim ki:

— Ancah ben isdifa iderim.

Hacı Emmim:

— Al ha sanki bana on yidi yıllıh devlet memuru."

26. Allah'ın İşine Garışmam Fıhrası[27]

"Adamın bi denesi bi bahçenin içinden gidiyo, o gadar gözel yerimiş ki, ahlın hayalin durur. Bi bahmış b…h böcekleri o b…hları yuvallıyo.

— Ya Rabbi işine garışmış gibi değilim ya. Şu gözelim ormana da şu böcekler heç yahışmış mı? Demiş.

Aradan on dagga geçince, adam sancılanmış, ahim hayalin durur.

Oradakiler:

— Yav ne olacah senin bu halin.

Gadının bi denesi gelmiş dimiş ki:

— Ben seni rüyamda gördüm.

Adam:

— Hayrola

Gadın:

— Eğer on tane b..h böcüğü yutarsan ey olacan. Yoh eğer yutmasan ölecan, dimiş.

Adam:

— Getirin de tek yutuyum da gurtuluyum.

Yutuyo bu ey oluyo. Misal olarah Samsun'dan İstanbul'a getmek için vapura biniyo. Giderken bi rüzgâr çıhıyo.

Millet:

— Allah, Allah, Allah, diyo.

O adam ahıllıca oturuyo. Yolculardan bi denesi:

— Sen niye burda oturuyon, biz burda can çekişdiriyoh.

Adam:

— Vallaha Allah'ın işine bi sefer garışdım on dene b...h böcüğü yutdum, bi daha Allah'ın işine garışmam, diyo."

27. Fillerinen Garıncaların Fıhrası[28]

"Ormanın birinde fille garıncalar yaşarmış. Garıncalar bi gün düşünmüşler daşınmışlar file bi eziyet edelim diye garar vermişler. Garıncalar pusuya yatmışlar. Fil abuh subuh gunuşarah gelirkene, garıncalar usulcana bunun üzerine çıhmaya başlamışlar. Çıhdıhdan sona da fil üsdündeki garıncanın ısırdığını hissetmiş, sallanmış ama garıncalardan bi denesi düşmemiş, ötekiler düşmüş.

Aşağı düşen öteki garıncalar filin üsdündeki garıncaya:

— Kır onun boynunu diye bağırmışlar, artıh tam zamanı geldi diye.

Garınca heç filin boynunu gırar mı?"

Notlar

1 (Özçelik, 1995: ss. 120-139).
2 Derleme Yılı: 15.10.1994, KK2
3 Derleme Yılı: 15.10.1994, KK2
4 Derleme Yılı: 18.10.1994, KK9
5 Derleme Yılı: 15.10.1994, KK4.
6 Derleme Yılı: 15.10.1994, KK4.
7 Derleme Yılı: 25.10. 1994, KK5.
8 Derleme Yılı: 26.10.1994, KK1.
9 Derleme Yılı: 26.10.1994, KK5.
10 Derleme Yılı: 26.10.1994, KK5.
11 Derleme Yılı: 26.10.1994, KK5.
12 Derleme Yılı: 15.10.1994, KK4.
13 Derleme Yılı: 15.10.1994, KK2.
14 Derleme Yılı: 15.10.1994, KK6.
15 Derleme Yılı: 15.10.1994, KK2.
16 Derleme Yılı: 27.10.1994, KK1.
17 Derleme Yılı: 27.10.1994, KK10.
18 Derleme Yılı: 15.10.1994, KK2.
19 Derleme Yılı: 15.10.1994, KK11.
20 Derleme Yılı: 15.10.1994, KK2.
21 Derleme Yılı: 30.10.1994, KK3.
22 Derleme Yılı: 24.10.1994, KK8.
23 Derleme Yılı: 15.10.1994, KK4.
24 Derleme Yılı: 15.10.1994, KK2
25 Derleme Yılı: 16.10.1994, KK9.
26 Derleme Yılı: 10.10.1994, KK7.
27 Derleme Yılı: 10.10.1994, KK7.
28 Derleme Yılı: 18.10. 1994, KK1.

Kaynak Kişiler:[29]

KK1: İlyas Aydemir, Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu**, Yaşı: 36, Fıkralar: 7, 15, 27.**

KK2: İsmail Doğan, Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu**, Yaşı: 55, Fıkralar: 1, 2, 12, 14, 17, 19, 23.**

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

KK3: Osman Yenice, Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu**, Yaşı: 31, Fıkralar: 20**

KK4: Nazlı Doğan, Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor**, Yaşı: 60, Fıkralar: 4, 5, 11, 22.**

KK5: Salih Dişçi, Öğrenim Durumu: Lise Mezunu**, Yaşı: 33, Fıkralar: 6, 8, 9, 10.**

KK6: İsmail Doğan, Öğrenim Durumu: Lise mezunu**, Yaşı: 33, Fıkralar: 13.**

KK7: Gürsel Doğan, Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu**, Yaşı: 34, Fıkralar: 25, 26.**

KK8: Suna Ergin, Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor**, Yaşı: 43, Fıkralar: 21.**

KK9: Mevlit Albayrak, Öğrenim Durumu: Okuma yazma biliyor**, Yaşı: 68, Fıkralar: 3, 24.**

KK10: Mehmet Aydemir, Öğrenim Durumu: Eğitim Yüksek Okulu**, Yaşı: 34, Fıkralar: 16.**

KK11: Hasan Doğan, Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu**, Yaşı: 60, Fıkralar: 18.**

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu makale tamamıyla özgün bir araştırma olarak planlanmış, yürütülmüş ve sonuçları ile raporlaştırıldıktan sonra ilgili dergiye gönderilmiştir. Araştırma herhangi bir sempozyum, kongre vb. sunulmamış ya da başka bir dergiye değerlendirilmek üzere gönderilmemiştir. Makaleye esas olan yazarın kitabı 1994 yılında yayımlandığından Etik Kurul kararı bulunmamaktadır.

Research and Publication Ethics Statement

This is a research article, containing original data, and it has not been previously published or submitted to any other outlet for publication. The authors followed ethical principles and rules during the research process. In the study, informed consent was obtained from the volunteer participants and the privacy of the participants was protected.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Bu makaledeki birinci yazar % 100 düzeyinde çalışmanın hazırlanması, veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarına katkı sağlamıştır.

Contribution Rates of Authors to the Article

The first author in this article contributed to the 100% level of preparation of the study, data collection, interpretation of the results and writing of the article.

Destek Beyanı

Bu çalışma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

Support Statement (Optional)

There is no conflict of interest between the authors of this article.

Acknowledgement (Optional)

Çıkar Beyanı

Çalışma hazırlanırken; veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarında yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması durumu söz konusu olmamıştır.

Statement of Interest

There is no conflict of interest between the authors of this article.

Kaynakça

Altunel, I. (1990). *Anadolu mahalli fıkra tipleri üzerine bir araştırma (İnceleme-Metinler)*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Selçuk Universitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Artun, E. (2008). Çukurova Fıkra Anlatma Geleneğinde Nasrettin Hoca Etkisi. Doğumunun 800. Yılında Nasrettin Hoca Sempozyumu. 24-25 Ekim 2008). İstanbul:b.y.y.

Başgöz, İ. (1999). *Geçmişten günümüze Nasreddin Hoca.* Pan.

Boratav, P. N. (1988). *100 soruda Türk halk edebiyatı.* Gerçek.

Deral, E. (1998). *Karakeçililer.* İstanbul: Ant.

Gökşen, C. (2003). *Temel fıkraları uzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Selçuk Universitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gözaydın, N. (1977). Türk fıkralarının tasnifı üzerine bazı düşünceler ve bir tasnif denemesi. *Uluslar arası Yunus Emre, Nasreddin Hoca, Karamanlı Mehmet Bey ve Türk Dili Semineri Bildirileri*. 204-207. Kültür Bakanlığı.

Karadağ, M. (1995). *Türk halk edebiyatı anlatı türleri.* Karşı.

Önal, M. N. (2011). *Muğla masalları.* Muğla Üniversitesi.

Özçelik, B. *(1995). Kırıkkale Karakeçililerinin halk bilimi derlemeleri. Kırıkkale: Karakeçili Kaymakamlığı.*

Sakallı, B. (1998). Karakeçili aşireti ve milli mücadele'de Karakeçililer. *Karakeçili III. Uluslararası Kültür Şenliği Bildirileri.* Ankara: Karakeçili Kaymakamlığı.

Sakaoğlu, S. (1995). Türk dünyası mahalli tipleriyle Anadolu fıkra tipleri arasındaki paralellikler. *Selçuk Universitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, 267-288.

Suassey, E. (tarih yok). *Türk halk edebiyatı.* (İ. Başgöz, Çev.)

Sümer, F. (2001). Karakeçili. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. *24*. İstanbul: Diyanet Vakfı.

Uğur, S. (1947). *İçel folkloru.*Yyy.

Yıldırım, D. (1992). *Türk dünyası el kitabı* (Cilt IV) TKAEY.

Yıldırım, D. (1999). *Türk edebiyatında Bektaşi fıkraları.* Akçağ

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. (This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org